

A nyelvi tanácsadó szolgálat postaládájából

4. rész

Dr. Ludányi Zsófia

MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

Az MTA Nyelvtudományi Intézetének évtizedek óta működő nyelvi tanácsadó szolgálatához gyakorta érkeznek orvosi szaknyelvvél, helyesírással kapcsolatos kérdések. Rovatunkban ezekből a kérdésekből válogatunk.

Tapasztalataink szerint az orvosi szaknyelvben – miként a köznyelvben is – a többszavas alakulatok, összetételek helyesírása okoz problémát: mikor kell egybe-, külön-, kötőjellel írni. A közreadott kérdésekben és válaszokban ezekre láthatunk néhány példát.

Kérdés: Levélírónk azt szeretné volna megtudni, hogyan kell írni a *felső + légúti + nyálkahártya + gyulladás* kifejezést.

Válasz: Amennyiben a *felső légúti nyálkahártya gyulladásáról* van szó, akkor az AkH. 140. b) pontját kell alkalmazni. A különírt szerkezet egészéhez (*felső légúti nyálkahártya*) kapcsoljuk a *gyulladás* utótagot, az eredetileg különírt szerkezetet alkalmilag egybeírjuk, s az utótagot kötőjellel fűzzük hozzá: *felsőlégútinyálkahártyagyulladás*. Ez azonban nehezen olvasható írásképet eredményez. Írhatjuk azt is, hogy *felső légúti nyálkahártya-gyulladás*, ez az írásmód azonban – ha nagyon precíznek akarunk lenni – valójában kissé mást jelent. Ez esetben ugyanis a *nyálkahártya-gyulladásnak*, magának a *gyulladás* szónak a jelzője a *felső légúti*. (Nem pedig a *nyálkahártyának*.) Azt érdemes mérlegelni, hogy a szakmában zavarja-e a megértést ezt az árnyalatnyi jelentéskülönbség. Amennyiben

nem, úgy célszerűbb az egyszerűbb írásmódot választani: *felső légúti nyálkahártya-gyulladás*. Hasonló példák olvashatók az Osiris Helyesírás c. kézikönyvben: *érettségikövetelmény-rendszer ~ érettségi követelményrendszer, önkormányzati képviselő-választás ~ önkormányzati képviselő-választás* (Laczkó–Mártonfi 2004: 132). Megoldást jelenthet továbbá az is, hogy az összetételt szerkezetté alakítjuk egy birtokos személyjel kitételével (ami jelen esetben egyetlen betűt jelent): *a felső légúti nyálkahártya gyulladása*.

Kérdés: Ugyanez a levélíró kérdezte, hogyan alakul az olyan típusú szerkezet írásmódja, ahol a kétféle gyulladás között „és” kapcsolat van, és a közös utótagot (*gyulladás*) nem akarjuk kétszer kiírni.

Válasz: Nyelvészeti terminussal ezt ellipszisnek nevezzük, a közös utótagot elliptáljuk. Nézzük meg, hogyan is történik mindez!

Attól függően, hogy a *felső + légúti + nyálkahártya + gyulladás* alakulatnak melyik írásmódjából indulunk ki, alakul a végleges szerkezet helyesírása.

Ha az értelmet pontosabban tükröztető *felsőlégútinyálkahártya-gyulladás* írásmód mellett döntünk, akkor az elliptált szerkezet helyesírása a következőképpen alakul: *felsőlégútinyálkahártya- és kötőhártya-gyulladás*. A kapcsolatos mellérendelő szerkezet („és” viszony) első tagjából törölt közös utótag hiányát kötőjellel jelöljük. A *kötőhártya-gyulladás* pedig többszörös (kétónél több tagú) összetétel, amely hatnál több

szótagos, ezért kötőjellel tagoljuk a fő összetélteli határon (AkH. 139).

Ha pedig az egyszerűbb *felső légúti nyálkahártya-gyulladás* írásformát választjuk, akkor *felső légúti nyálkahártya- és kötőhártya-gyulladás* lesz a mellérendelő szerkezet írásmódja.

Kérdés: A levélíró arra volt kíváncsi, hogy a *túlélés* szó különböző származékainak, többszavas kifejezéseknek mi a normatív írásmódjuk. A kérdéses szóalakok: *távoli + kiújulás + mentes túlélés*, *daganat + specifikus túlélés*, *masztektómia + mentes túlélés*.

Válasz: Nézzük meg egyenként az egyes alakat, az egyszerűbb esetekkel kezdve. A *daganatspecifikus túlélés* ebben a formában normatív. A *daganatspecifikus* melléknévi utótagú jelöletlen határozós alárendelő összetétel (*daganatra specifikus > daganatspecifikus*), amelyet egybe kell írni. Hasonló grammatikai szerkezetű a *mastectomiamentes túlélés* (< *mastectomiától mentes*), ez is egybeírandó, megjegyezzük azonban, hogy az Orvosi helyesírási szótár csak a latinos formát tünteti fel, a magyaros írásmód nem kodifikált. A *távoli kiújulás + mentes* esetében a már többször említett 140. b) szabálypontot kell alkalmazni (a korábbi szabályzat ezt második mozgószabálynak nevezte). A különírt szerkezet (*távoli kiújulás*) egészéhez kapcsolódik a *mentes* utótag, ezért az eredetileg különírt szerkezetet alkalmilag egybeírjuk, az utótagot kötőjellel kapcsoljuk: *távoli kiújulás-mentes túlélés*.

Kérdés: Hogyan írjuk a *nukleáz + rezisztens*, *nukleáz rezisztencia* szavakat?

Válasz: A *-rezisztens* ugyanolyan produktív (termékeny) összetélteli utótag, mint az előző kérdésben tárgyalt két másik összetélteli utótag, a *-mentes* és a *-specifikus*. Szófaját tekintve melléknév, amelyhez határozói vonzat járul: *rezisztens valamire*. A határozórag (*-ra/-re*) jelöletlenné válásával összetétel keletkezik, amelyet egybeírunk: *nukleázrezisztens*. Ugyanígy egybeírjuk a *nukleázrezisztencia* összetéltelt is. Időnként találkozhatunk az ilyen típusú alakulatok kötőjellel írásmódjával (**nukleáz-rezisztencia*), amely azonban nem normatív. Oka lehet, hogy mindkét összetélteli tag idegen eredetű, s az ilyeneket sokszor ódzkodnak egybeírni a nyelvhasználók, noha ezeket ugyanúgy egybe kell írni, mint bármely más összetéltelt.

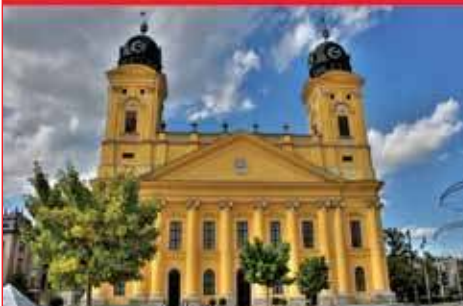
Az Amega folyóirat olvasóit is bátorítjuk arra, hogy (orvosi szaknyelvi) helyesírási kérdéseikkel forduljanak az MTA Nyelvtudományi Intézetnek nyelvi tanácsadó szolgálatához a **tanacs@nytud.mta.hu** címen.

Irodalom

1. AkH. = A magyar helyesírási szabályai 2015. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest.
2. Fábrián Pál – Magasi Péter 1992. Orvosi helyesírási szótár. Akadémiai Kiadó – Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár. Budapest.
3. Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. Helyesírás. Osiris Kiadó. Budapest.

AMEGA

Fórum

Debrecen
2019. február 8-9.

Pécs
2018. március 23-24.

Budapest
2018. október 5-6.

www.amegaforum.hu